

موضوع شناسی حریم خصوصی و فرایند حکم شناسی آن

○ محمدرضا کدخدایی^۱

چکیده

موضوع شناسی حریم خصوصی به روش فقهی مسئله این پژوهش است. پیگیری مسئله تابع روش فقها در بررسی موضوعات نوپدید با مرجع تشخیص عرف (تخصصی و عام) است. مراجعه به عرف تخصصی در ضمن بررسی تعاریف نظریه پردازان اجتماعی، اسناد بین المللی و منطقه ای و ملی حقوق، مشخص کرد؛ موضوع حریم خصوصی معنایی به شدت سیال و تفسیری پذیر دارد و هویت معنایی و مصادیق خود را از مبانی، اهداف، معیارها و مؤلفه هایی می گیرد که در مکاتب مختلف شناسایی شده اند. به دلیل

۱. این مقاله ویراست شده پرونده علمی است که به وسیله نگارنده برای طرح در شورای فقهی حقوقی مرکز تحقیقات مجلس شورای اسلامی تدوین شده است. نقش اعضای محترم شورا شامل (حجج اسلام و المسلمین شیخ جعفر نجفی، شیخ علی عندلیبی، استاد مسعود امامی، دکتر علی محمدی جورکویه، دکتر محمدعلی حاجی ده آبادی، دکتر غلامرضا پیوندی، دکتر سید محمود میرخلیلی) در نقد و نظر و ارتقاء علمی مطالب پرونده علمی غیرقابل انکار و مسئولیت مقاله با نویسنده است.

اعتباری بودن مفهوم تخصصی حریم خصوصی و تعدد معیارها، ارائه تعریف دقیق و کاربردی که اتفاق اندیشمندان علوم اجتماعی و حقوقی را در برداشته باشد، سخت بلکه ناممکن است. بازگشت به فهم عرفی (عام) از حریم خصوصی، در ضمن دقیق سازی مؤلفه های آن به عنوان راهبرد سامان یابی موضوع و متعاقباً استنباط احکام آن پیشنهاد گردید. «قلمرو مربوط به شخص که نباید بدون رضایت یا اذن او در آن مداخله کرد» مفهوم مرکزی بر اساس تلقی عرفی (عام) است. تفکیک انواع مداخله به مداخله از نوع نظارت و آگاهی، الزام، کنترل، تعرض؛ و تفکیک حیطة های مختلف قلمرو شخص به قلمرو جسم، شخصیت، اموال، ارتباطات، اطلاعات؛ انواع بیست گانه حریم خصوصی را شکل می دهد. اقسام بیست گانه مذکور گستره ای حداکثری از مصادیق عرف تخصصی را در بر می گیرد و می تواند موضوع استنباط حکم شرعی تلقی گردد. فرایند حکم شناسی این موضوعات با مراجعه به ادله اجتهادی و با توجه به عنوان اولی و ثانوی در موضوعات متجدد و با مراجعه به اصل عملی در موضوعات جدید پیگیری می گردد.

کلید واژگان: موضوع شناسی، حریم خصوصی، حریم عمومی، خصوصی و عمومی

۱. مقدمه

مفهوم «حریم خصوصی» و مفاهیم همگن آن^۲ به عنوان یک اصطلاح نوپدید اجتماعی، متأثر از لوازم جمهوریت،^۳ وارد ادبیات سیاسی جمهوری اسلامی

۲. حریم، عرصه، حوزه، یا سپهر مضاف به خصوصی، شخصی، فردی یا خودمختاری؛ حق خودمختاری شخصی.

۳. لیبرالیسم (اصالت آزادی)، فردگرایی و اصل مداخله حداقلی حکومت از لوازم اجتناب ناپذیر شکل آرمانی دموکراسی در قرائت غالب غربی است. قرائت غالب شکل دموکراسی و جمهوریت در نظام سیاسی، مبتنی بر نقش حداقلی حکومت در شئون مختلف افراد جامعه

<

ایران شد^۴ و در گزاره‌های تقنینی جای باز کرد. اصول و مواد متعددی از قانون اساسی و قوانین عادی، به صورت صریح یا در ضمن اشاره به برخی مصادیق، به طرح موضوع حریم خصوصی پرداخته است.^۵

برخی نویسندگان با صبغه فقهی و حقوقی ضمن فروکاست «حریم خصوصی» به موضوعات و عناوین شرعیه، در صدد ایجاد رابطه این همانی بین مفهوم حریم خصوصی و عناوین شرعی هستند. «حما» و عناوینی مثل تجسس، تحسس، تفتیش، غیبت، اشاعه فحشا، ما یوجب مهانة المؤمن، افشاء اسرار و عورات مؤمن، استراق سمع، استیذان و استیناس قبل از ورود به منزل، لزوم اذن صبی در اوقات ثلاثه، نمونه‌ای از این موضوعات و عناوین شرعی هستند.^۶

به دلیل عدم ارائه تعریف دقیق «حریم خصوصی» در اسناد مدون حقوقی و تعبیر متفاوت و گاه متهافت از آن در دیدگاه‌های حقوقی و فقهی، شناخت حدود و

است. همین نقش حداقلی نیز محصول حقوق و مسئولیت‌هایی است که از طرف افراد جامعه به حاکمیت تفویض می‌گردد. شکل‌گیری و بازنمایی مفهوم حوزه خصوصی در مقابل حوزه عمومی در ادبیات حکومت‌های دموکراتیک و جمهوری، از لوازم چنین مبنایی است. رک: میل، جان استوارت، و مرضیه خسروی. درباره آزادی. تهران: روزگار نو، ۱۳۹۳.

۴. مشروح مذاکرات خبرگان قانون اساسی نمونه‌ای از اولین اسنادی است که میزان تأثر فضای سیاسی جمهوری اسلامی ایران از این مفهوم را نشان می‌دهد.

۵. اصل ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۸، ۳۸، ۳۹ قانون اساسی، ماده ۴، ۸، ۱۰۲ و ۶۵۸ آیین دادرسی کیفری، قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (۱۳۸۸) و آیین‌نامه اجرایی این قانون (مصوب، ۱۳۹۳)، نمونه‌ای قوانین اساسی و عادی ناظر بر حریم خصوصی است.

۶. رک: باقر انصاری، حقوق حریم خصوصی، سازمان سمت، ۱۳۹۰؛ محمد سروش، احکام حریم خصوصی (بر اساس منابع اسلامی)، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴؛ محسن کدیور، حق الناس، انتشارات کویر، ۱۳۸۷، علی جعفری و حسین صفایی، ماهیت و مبانی حریم خصوصی اطلاعات، دانشگاه قم، ۱۳۹۱؛ احسان علی‌اکبری بابوکانی، تجسس از حریم خصوصی افراد در فقه امامیه، دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱،

ثغور این موضوع دغدغه مجریان و قضات و حقوقدانان برای تطبیق قوانین بر مصادیق است. علاوه بر آن دغدغه همسویی قوانین و تفسیر و تطبیق آنها بر شریعت از یک سو و ماهیت خاص این مفهوم،^۷ ضرورت بازکاوی عمیق و دقیق تر موضوع و مفهوم حریم خصوصی را برای نهاد قانون گذاری و نهادهای فقهی پشتیبان آن، اجتناب ناپذیر می کند. بر این اساس موضوع شناسی دقیق «حریم خصوصی» با روش فقها در مواجهه با موضوعات مستحدث، پاسخ به این ضرورت و مسئله اصلی پژوهش است.

۲. چارچوب روشی

موضوع شناسی حریم خصوصی تابع روش فقها در شناخت موضوعات نوپدید با مرجع تشخیص عرف است. اجمالاً فرضیه پژوهش بر آن است که «حریم خصوصی» در شمار موضوعات «نوپدید»^۸ و «عرفی»^۹ است.

موضوعات نوپدید، اعم است از اینکه اصلاً در گذشته نبوده و نص خاصی در مورد مفهوم یا معنای آن وجود ندارد (موضوع جدید) یا آنکه با وصف موجود در گذشته نبوده است (موضوع متجدد). همچنان که اعم از آن است که به شکلی قابل اندراج در ابواب منصوص فقه باشد یا نباشد. ادله و منابع استنباط حکم در هر کدام

۷. مفهوم حریم خصوصی از سنخ موضوعاتی است که متضمن حکم نیز هست و در اصطلاح با عنوان «قضایا به شرط محمول» شناسایی می شود. اجمالاً قلمرویی که ممنوعیت دخالت در آن مفروض موضوع است.

۸. این موضوعات در عربی و فارسی به ترتیب با عناوین ذیل اشاره می گردد: قضایا مستحدثه، قضایا مستجده، قضایا معاصره، قضایا جدیده و متجدده، نوازل؛ موضوعات معاصر، موضوعات مدرن، موضوعات نوین، موضوعات نو و نوشنونده، موضوعات جدید و متجدد.

۹. الفاظ دارای مفاهیم عرفی و فاقد وضع خاص شرعی.

از این شقوق متفاوت خواهد بود.^{۱۰}

موضوعات عرفی اعم است از اینکه مرجع تشخیص آن عرف عام یا خاص (تخصصی) باشد. اگرچه تلقی عرفی از حریم خصوصی در بین عموم وجود دارد، لکن در میان دانشمندان علوم اجتماعی دوران مدرن و به طور خاص دانش حقوق بار معنایی دقیق تری به خود می‌گیرد. نهادهای تخصصی مدرن بر اساس مبانی، ویژگی‌ها، ارزش‌ها، غایات، استلزامات و کارکردهای مترتب بر آن هویت می‌یابد. این مؤلفه‌هاست که به یک اصطلاح حقوقی معنا می‌دهد و کنشگران و دانشمندان علوم اجتماعی را تحریض می‌کند تا برای سامان‌دهی نظام‌های اجتماعی و تحقق اهداف مکتبی به ساخت یا نهادینه کردن آن اقدام کنند. فقیه موضوع‌شناس لازم است در مواجهه با این مفاهیم به تعاریف فنی اهل‌خبره مراجعه و ضمن واکاوی مبانی، ویژگی‌ها، کارکردها، غایات و لوازم حریم خصوصی، ماهیت این مفهوم را بشناسد و زمینه را برای صدور حکم متناسب با آن فراهم آورد.

رشته‌های مختلف علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم تجربی و حتی علوم فنی مهندسی دوران مدرن با روش‌های مختلف عقلی، نقلی و تجربی به موضوع حریم خصوصی پرداخته‌اند. فلسفه و فلسفه‌های مضاف، اقتصاد، حقوق، سیاست، جامعه‌شناسی، مدیریت، پزشکی و پیراپزشکی، ژنتیک، روانشناسی، علوم کامپیوتر، معماری، نمونه‌ای از این دانش‌هاست.^{۱۱}

۱۰. در مصادیق متعدد آن امکان استفاده از ادله اجتهادی و قواعد عامه فقهی وجود دارد در حالی که عمده ادله در مصادیق جدید، استفاده از اصول عملی است. اجماع یا سیره عقلانی (بنا بر مبنای مشهور)، نمی‌تواند به عنوان منابع باشد.

۱۱. ركه: رده‌بندی موضوع حریم خصوصی در گرایش‌های مذکور در سامانه پایان‌نامه‌ها، کتابخانه ملی، مجلات تخصصی.

در این نوشتار متناسب با موضوع حقوق سعی می‌کنیم در مرحله اول به روش توصیفی تعاریف حوزه خصوصی را از چشم‌انداز اندیشمندان علوم اجتماعی، اسناد حقوق بین‌الملل، اسناد منطقه‌ای و اسناد حقوقی ملی، مرور کنیم. بخش دوم به روش تحلیلی به بررسی قلمرو و انواع، معیارها، مؤلفه‌ها، مبانی و اهداف خواهد پرداخت. بخش سوم با روش اجتهادی به بررسی دینی موضوع و تنقیح آن می‌پردازد.

۳. مفهوم شناسی

اصطلاح لاتین (Privacy) و عربی (الخاصه، الخصوصیه) با واژگانی مثل حریم، حوزه، سپهر یا عرصه خصوصی، شخصی یا فردی به فارسی ترجمه شده است. واژگان حق خلوت و حق خودمختاری شخصی نیز به همین اصطلاح در دانش حقوق اشاره دارد. حریم عمومی و واژگان همگن آن، مفهوم مقابل شهرت یافته مقابل حریم خصوصی است.

نظریه پردازان علوم اجتماعی شامل حقوق، سیاست، اخلاق، جامعه‌شناسی، مدیریت، اقتصاد و فلسفه علوم اجتماعی شاخص‌ترین حوزه‌های گرایش‌های علمی دانشگاهی است که به تعریف و تحلیل این اصطلاح علمی وارد شده‌اند. افزون بر این، نهادهای عمدتاً حقوقی و سیاسی بین‌المللی صراحتاً و قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران تلویحاً، به این موضوع پرداخته است. در ادامه گزارشی از این تعاریف ارائه خواهد شد.

۳.۱. نظریه پردازان

دوگانه تخصصی «حریم خصوصی» در برابر «حریم عمومی»، عملاً در کشاکش میان سه مکتب اجتماعی دوران مدرن قرار دارد و از آنجا به ادبیات علمی

جوامع اسلامی وارد شده است. مکتب لیبرال دموکراسی با محوریت نظریه‌های لیبرالیستی در صدد بازنمایی مفهوم حریم خصوصی و توسعه مصادیق آن است. در مقابل نظریه‌های مختلف در مکتب سوسیالیسم در صدد بازنمایی مفهوم حریم عمومی و توسعه مصادیق آن هستند. مکاتب انتقادی با محوریت نظریه‌های نو مارکسیستی و نظریه‌های حلقه فرانکفورت در کنار دیدگاه‌های پراگماتیستی، اصالتاً به نقد این دوگانه‌سازی‌های مفهومی وارد شده‌اند.

شماری از نظریه پردازان انتقادی و برخی دیدگاه‌های اندیشه‌ورزان مسلمان به طرح چندگانه‌های مفهومی روی آورده‌اند. طرح و تفکیک مفاهیمی مثل حریم خانوادگی، حریم الهی، حریم سیاسی، حریم حکومتی در کنار مفاهیم پیشین، واکنشی است که به منظور نقد و توسعه دوگانه‌سازی‌های مشهور دوران مدرن رخ داده است. طرح سه‌گانه حوزه خصوصی - حوزه عمومی - حوزه حکومتی توسط هابرماس، بارزترین این نظریه‌های انتقادی است.^{۱۲}

در میان مکاتب سه‌گانه اجتماعی، نظریه پردازان دسته اول نگاه ایجابی به موضوع حریم خصوصی داشته و عموماً در مجامع علمی کشور ما، ادبیات ناظر بر مفهوم حریم خصوصی به وسیله این دسته از نظریه پردازان القاء شده و توسعه یافته است. در این مرحله صرفاً به توصیف تعاریف نظریه پردازان این دسته خواهیم پرداخت. از میان انبوه نظریه پردازان، دیدگاه برخی از این نظریه پردازان گزینش و توصیف می‌گردد. رسیدن به اشباع اجمالی در مفاهیمی که به عنوان هویت بخش اصلی حریم خصوصی طرح شده است، مناط این گزینش‌گری است.

رونالد استدلر: حق داشتن این توقع که مضمون اطلاعات شخصی محرمانه اظهار شده و آشکار شده در یک مکان خصوصی برای اشخاص ثالث آشکار و افشاء نخواهد شد، در صورتی که افشای مضمون آن اطلاعات باعث شرمندگی،

۱۲. رك: هابرماس، یورگن، و جمال محمدی. دگرگونی ساختاری حوزه عمومی.

سرافکنندگی و جریحه دار شدن احساسات یک شخص با حساسیت عادی و متعارف شود.^{۱۳}

هارلو: حق محرمانه بودن خصوصیات شخص یا مال وی از انظار عمومی؛^{۱۴} حق خلوت آدمیان متضمن یک پناهگاه امن یا منطقه حفاظت شده برای آدمیان است که مردم در آن می‌توانند از بازرسی دقیق و موشکافانه و احتمالاً نکوهش درباره امور شخصی خود، رها و آزاد باشند.^{۱۵}

وارن و براندیس: حق خلوت اصلی است که به اقتضای آنکه نوشته‌ها و آثار معنوی، افکار و احساسات شخص را محافظت کرده و حق داشتن یک چارچوب بدون دخالت را به افراد بشر اعطا می‌کند تا اظهارات، گفته‌ها و اعمال آنها در این چارچوب مشخص، مصون از تعرض بوده و مورد حمایت قانون واقع شود.^{۱۶}

آلان وستین: حق بر حریم خصوصی چارچوبی حمایت شده است که فرد می‌تواند خود مختاری خویش را در آن چارچوب اعمال کند.^{۱۷} حق اشخاص نسبت به اینکه تعیین کنند چه هنگام و چگونه و تا چه میزانی اطلاعات مربوط به آنها قابل اعلام به دیگران باشد.

روث گاوینسون: بسیاری از حقوق و آزادی‌های شخصی نظیر خود مختاری شخصی، فردیت، داشتن ارتباطات آزاد، داشتن آرامش روان و اعصاب، آزادی

۱۳. به نقل از: موسی زاده، ابراهیم؛ و مصطفی زاده فهیم، نگاهی به مفهوم و مبانی حق بر حریم خصوصی در نظام حقوقی عرفی. دانش حقوق عمومی، ۲(۱)، ص ۴۵ ج ۶۸.

۱۴. هارلو، کارل، شبه جرم، ترجمه کامبیز نوروزی.

۱۵. نیس بام، هلن، «حمایت از حق خلوت آدمیان در عصر اطلاعات»، ترجمه عباس ایمانی، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره دوم، ص ۱۹۸.

16. Warren, Samuel D, Brandeis, Louis D, "The Right to Privacy", Harvard, p01.

به نقل از: موسی زاده و مصطفی زاده، همان. ص ۴۵ ج ۶۸.

۱۷. آرنه هانا، توتالیتاریسم، ترجمه محسن ثلاثی.

عمل و انتخاب، زیر کنترل و نفوذ دیگران نبودن و مانند این‌ها را فقط در حوزه خصوصی می‌توان اعمال کرد. بنابراین حق خلوت شرطی برای زندگی است که در صورت نقض و فقدان این شرط زندگی شخص مختل خواهد گشت. نقض حق خلوت یک شخص، زمانی اتفاق می‌افتد که اطلاعات شخصی فرد، توسط دیگران تحصیل گردد و آنها نظاره‌گر او باشند یا امکان دسترسی به اطلاعات او را داشته باشند.^{۱۸}

پرنیت: حق خلوت در بردارنده سه مفهوم است: حقی است که به موجب آن یک شخص تنها به حال خود رها می‌شود؛ یک شکل از اعمال خودمختاری یا کنترل نسبت به مسائل مهم شخصی و فردی است؛ حقی است که به موجب آن، فرد دسترسی دیگران به خود را محدود می‌کند. اطلاعات و رویدادهایی در حیطه حق خلوت قرار می‌گیرند که هم شخصی باشند و هم اینکه در محل‌ها و قلمرو عمومی ارائه و آشکار نشده باشند و همچنین این اطلاعات و رویدادها بایستی عاری از هرگونه تناقض آشکار با مصالح افراد دیگر یا جامعه باشند.^{۱۹}

ویلیام پراسر: حریم خصوصی مشتمل بر چهار امر متفاوت است که تجاوز به آن موجب مسئولیت مدنی می‌گردد؛ تجاوز به حریم شخصی یا خلوت افراد یا مداخله در امور خصوصی آنها، ب. افشای فراگیر وقایع خصوصی رنج آور در مورد فرد، ج. منتشر کردن اطلاعاتی که در جامعه از فرد چهره‌کاذبی می‌سازد، د. استفاده از نام یا شباهت فرد برای استفاده خاص.

18. Gavison, Ruth (1980). Privacy and the Limits of law. Yale law journal, no 98, p634 .

به نقل از: موسی زاده و مصطفی زاده، همان. ص ۴۵ ج ۶۸.

19. parent, William(1983). Privacy, Morality, and the law philosophy and public affairs, Vol 12, no.4 Princeton University press . p269.

ای ال گودگین: حق تصمیم‌گیری در خصوص این امر است که دسترسی به چه میزان از اطلاعات، احساسات، تفکرات، کردارها و شئون شخصی یک فرد برای دیگران جایز است. دسترسی محدود کردن دیگران به خود.

ارنست وان دن هاگ: دسترسی انحصاری یک شخص به حوزه‌ای که متعلق به خود اوست. حق حریم خصوصی این حق را به یک شخص می‌دهد که بتواند دیگران را از الف (نگاه کردن، ب) استفاده کردن یا ج) تعرض به حوزه حریم خصوصی خود باز دارد.

جیمز مور: حریم خصوصی تلفیقی از سه عنصر مهم عدم تعدی، مداخله و دسترسی به اطلاعات است.

بلوستین: حریم خصوصی را معیاری برای تمایز افراد با یکدیگر می‌داند و معتقد است انسانی که مجبور باشد همه دقائق زندگیش را با دیگران در میان بگذارد، از فردیت و شرافت بشری محروم است و احساسات او به دلیل آنکه آشکارا مطرح می‌شوند، اصیل نیستند و ارزش او در حد اشیاء مادی خواهد بود.

باقر انصاری: محدوده‌ای از زندگی هر فرد که آن فرد عرفاً یا با اعلان قبلی توقع دارد دیگران بدون اجازه او به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند یا به آن قلمرو وارد نشوند یا به آن قلمرو نگاه یا نظارت نکنند یا به هر جهت دیگری را در آن قلمرو مورد تعرض قرار ندهند.^{۲۰}

۲. ۳. اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای

ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر: هیچ‌احدی نمی‌بایست در قلمرو خصوصی، خانواده، محل زندگی یا مکاتبات شخصی، تحت مداخله خودسرانه

۲۰. انصاری، باقر، حقوق حریم خصوصی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ص ۲۳.

قرار گیرد. به همین سیاق شرافت و آبروی هیچ کس نباید مورد تعرض قرار گیرد. هر کسی سزاوار و محق به حفاظت قضایی و قانونی در برابر چنین مداخلات و تهاجماتی است.

ماده ۱۷ میثاق بین المللی حقوقی مدنی و سیاسی: هیچ کس نباید در زندگی خصوصی و خانواده و اقامتگاه یا مکاتبات مورد مداخلات خودسرانه یا خلاف قانون قرار گیرد و همچنین شرافت و حیثیت او نباید مورد تعرض غیرقانونی واقع شود. هر کس حق دارد در مقابل این گونه مداخلات یا تعرض ها از حمایت قانون برخوردار گردد.

قطعنامه استکهلم (۱۹۶۷): حق خلوت عبارت است از حق یک شخص که آزادانه و با حداقل دخالت، آن طور که میل دارد زندگی کند. حق فرد بشر است که زندگی کند آن طور که قصد دارد و حمایت شود در مقابل:

- الف. هرگونه مداخله در زندگی خصوصی خانوادگی و داخلی او؛
  - ب. هرگونه تعرض به سلامت جسمی یا روحی و به آزادی اخلاقی یا معنوی او؛
  - ج. هرگونه تعرض به شهرت و شرافت او؛
  - د- هرگونه تفسیر مضری که از گفته ها و اعمال او شود؛
  - ه. افشای بی موقع امور ناراحت کننده مربوط به زندگی خصوصی او؛
  - و. استفاده از اسم، هویت و عکس او؛
  - ح. هرگونه فعالیت به منظور جاسوسی درباره او، در کمین نشستن، تحت نظر قرار دادن و عرصه را بر او تنگ کردن؛
  - ط. توقیف مکاتبات؛
  - ی. استفاده سوء از مخابرات کتبی یا شفاهی او؛ ک. افشاء اطلاعاتی که او داده یا گرفته، برخلاف قاعده حفظ اسرار مربوط به شغل و حرفه.
- کنفرانس نروژ: حریم خصوصی، حقی است که افراد برای تنها ماندن،

زندگی به سلیقه خود و با حداقل مداخله دیگران دارا هستند، مهم ترین آنها عبارت اند از: مداخله دیگران در زندگی خصوصی، خانوادگی و منزل آنها؛ مداخله دیگران در تمامیت جسمانی یا روانی یا در آزادی معنوی و فکری آنها؛ حملات و تعرضات به آبرو، شهرت و حیثیت آنها؛ ساختن چهره ای کاذب و دروغین از آنها؛ افشای وقایع نامربوط و آزاردهنده درباره زندگی خصوصی آنها؛ استفاده از نام، هویت یا شباهت آنها؛ جاسوسی یا فضولی کردن، پاییدن و به ستوه آوردن آنها؛ مداخله در مکاتبات، مراسلات و مخابرات آنها؛ سوء استفاده از ارتباطات خصوصی، اعم از کتبی یا شفاهی؛ افشای اطلاعاتی که بر اساس اعتماد حرفه ای به فردی ارائه گردیده است.

تعریف شورای اروپا: امور مربوط به زندگی خصوصی، خانوادگی و مسکن، تمامیت جسمی و روحی، آبرو، اعتبار و شهرت و حیثیت افراد، امتناع از اینکه چهره ای کاذب از شخص ساخته شود، عدم افشای وقایع و حقایق نامربوط و آزاردهنده، عدم افشای غیرمجاز تصاویر حقوقی، حمایت از عدم افشای اطلاعاتی که اشخاص بر اثر اعتماد به دست آورده یا در اختیار آنها قرار گرفته است.

ماده ۸ کنوانسیون اروپایی حقوق: هرکس نسبت به حریم زندگی خصوصی و خانوادگی، منزل و ارتباطات خود واجد حق است. مقامات دولتی حق هیچ گونه مداخله در اعمال حق مذکور را ندارند مگر مطابق با احکام و قوانین و در صورتی که مداخله آنها در چارچوب جامعه مردم سالار برای امنیت ملی، سلامت عمومی یا رفاه اقتصادی، پیشگیری از بی نظمی یا جرم، حمایت از بهداشت و اخلاق یا برای حمایت از حقوق و آزادی های دیگران ضروری باشد.

ماده ۱۸ اعلامیه اسلامی حقوق بشر: الف. هر انسانی حق دارد نسبت به جان و دین و خانواده و ناموس و مال خویش در آسودگی زندگی کند. ب. هر انسانی حق دارد در امور زندگی خصوصی خود (در مسکن و خانواده و مال، ارتباطات)

استقلال داشته باشد و جاسوسی یا نظارت بر او با مخدوش کردن حیثیت او جایز نیست و باید از او در مقابل هرگونه دخالت زورگویانه در این شئون حمایت شود. ج. مسکن در هر حالی حرمت دارد و نباید بدون اجازه ساکنین آن یا به صورت غیر مشروع وارد آن شد و نباید آن را خراب یا مصادره کرد یا ساکنینش را آواره نمود. کنفرانس اسکندریه (۱۹۸۷): حق شخص نسبت به اینکه دیگران هر چیزی را که از حریم خصوصی او به شمار می آید اعم از مادی و معنوی و آزادی او، محترم بشمارند و این باید با معیار عادی شخص و بر اساس آداب و رسوم و نظام قانونی موجود در جامعه و اصول اسلام مشخص شود.

۳.۳. تعریف قانون گذار جمهوری اسلامی ایران

حریم خصوصی و عمومی در قانون اساسی و قوانین عادی صراحتاً تعریف نشده است، لکن برخی اصول قانون اساسی و تعداد پرشماری از مواد قانون عادی به مصادیق وارد شده اند. برخی آیین نامه های اجرایی و لوایح غیر مصوب نیز به تعریف حوزه خصوصی اقدام کرده اند.

اصل ۲۲: حیثیت، جان، مال، حقوق و مسکن افراد از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

اصل ۲۳: تفتیش عقاید ممنوع است و هیچ کس را نمی توان به صرف داشتن عقیده ای مورد تعرض قرار داد.

اصل ۲۵: بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون.

اصل ۲۸: هر کس حق دارد شغلی را که مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند.

اصل ۳۸: هرگونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع ممنوع است، اجبار شخص به شهادت، اقرار یا سوگند مجاز نیست و چنین شهادت و اقرار و سوگندی فاقد ارزش و اعتبار است.

اصل ۳۹: هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعیدشده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است.

ماده ۴۴. آ. د. ك: اصل، برائت است. هرگونه اقدام محدودکننده، سالب آزادی و ورود به حریم خصوصی اشخاص جز به حکم قانون و با رعایت مقررات و تحت نظارت مقام قضایی مجاز نیست و در هر صورت این اقدامات نباید به گونه ای اعمال شود که به کرامت و حیثیت اشخاص آسیب وارد کند.

ماده ۸. آ. د. ك: محکومیت به کیفر فقط ناشی از ارتکاب جرم است و جرم که دارای جنبه الهی است، می تواند دو حیثیت داشته باشد: الف - حیثیت عمومی از جهت تجاوز به حدود و مقررات الهی یا تعدی به حقوق جامعه و اخلال در نظم عمومی؛ ب - حیثیت خصوصی از جهت تعدی به حقوق شخص یا اشخاص معین

ماده ۱۰۲. آ. د. ك: انجام هرگونه تعقیب و تحقیق در جرائم منافی عفت ممنوع است و پرسش از هیچ فردی در این خصوص مجاز نیست، مگر در مواردی که جرم در مرئی و منظر عام واقع شده و یا دارای شاکی یا به عنف یا سازمان یافته باشد که در این صورت، تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط مقام قضائی انجام می شود.

ماده ۶۵۸. آ. د. ك: قوه قضائیه موظف است تمهیدات فنی و قانونی لازم را برای حفظ حریم خصوصی افراد و تأمین امنیت داده های شخصی آنان، در چهارچوب اقدامات این بخش فراهم آورد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (۱۳۸۸) و آیین نامه اجرایی این قانون (مصوب، ۱۳۹۳): حریم خصوصی قلمروی از زندگی شخصی فرد است

که انتظار دارد دیگران بدون رضایت یا اعلام قبلی وی یا به حکم قانون یا مراجع قضایی آن را نقض نکنند؛ از قبیل حریم جسمانی، وارد شدن، نظاره کردن، شنود و دسترسی اطلاعات شخصی فرد از طریق رایانه، تلفن همراه، نامه، منزل مسکونی، خودرو و آن قسمت از مکان‌های اجاره شده خصوصی نظیر هتل و کشتی هم چنین آنچه حسب قانون، فعالیت حرفه‌ای خصوصی هر شخص حقیقی و حقوقی محسوب می‌شود؛ از قبیل اسناد تجاری و اختراعات و اکتشافات.

۴. تحلیل و ارزیابی

با مرور اجمالی تعاریف و مصادیق حریم خصوصی، مؤلفه‌ها و معیارهای مختلفی در تعاریف مذکور از حریم خصوصی مدنظر بوده است. شاخص‌ترین این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: حق بودن، آزادی در تصمیم‌گیری، استقلال در تصمیم‌گیری، خصوصی بودن، محرمانه بودن، مخفی بودن، مصون بودن از تعرض یا نظارت یا کنترل یا اطلاع و یا انواع مداخله‌های دیگر. معیارهای تشخیص مصادیق نیز عبارت‌اند از: معیار دموکراتیک، عرفی، فرهنگی، قانونی (حاکمیتی) و شخصی.

بر اساس معیار دموکراتیک، توافق جمعی در حکومت‌های دموکراتیک، ملاک‌بازشناسی حدود و ثغور حریم خصوصی و مصادیق آن است. جنبه‌هایی از زندگی افراد که نوعاً و عرفاً دیگران نبایستی در آن مداخله کنند، به معیار عرفی اشاره دارد. فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی، مرجع و معیار فرهنگی شناسایی مصادیق حریم خصوصی است. مبتنی بر معیار قانونی، حاکمیت با قطع نظر از مبانی تئوریک، مشخص‌کننده حد و مرزهای حریم خصوصی و مصادیق است. بر اساس معیار شخصی، انسان‌ها می‌توانند برخی از جنبه‌های زندگی خود را که بر اساس معیارهای دیگر تحت شمول قلمرو خصوصی قرار ندارد را در حریم

خصوصی خود تعریف کنند.^{۲۱}

تنوع تعاریف، تعدد مؤلفه‌ها و اختلاف در معیارهای تعیین و تشخیص حریم خصوصی باعث شده بسیاری از نظریه پردازان ارائه تعریف مورد توافق و روشن از حریم خصوصی را مشکل تلقی کنند. ویلیام بی‌نی در این زمینه می‌گوید: حتی جدی‌ترین مدافعان حق حریم خصوصی باید اعتراف کنند که مشکلات جدی در تعریف ذات و قلمرو این حق وجود دارد. آرتور میلر اعتراف می‌کند: تعریف حریم خصوصی دشوار است زیرا حریم خصوصی مفهومی بسیار مبهم و شکننده‌ای است.^{۲۲}

با توجه به مؤلفه‌های مذکور و انواع قابل انتزاع از آنها می‌توان اذعان کرد که حریم خصوصی موضوعی به شدت سیال است که می‌تواند در برگیرنده حوزه وسیعی از مصادیق گردد. همه مصادیقی که به عنوان حقوق خصوصی تلقی می‌شوند، جرائم علیه اموال، جرائم علیه اشخاص، جرائم علیه آزادی و حقوق انسانی، مصادیق جرائم جنسی در صورتی که با رضایت طرفین باشد؛ همگی این ظرفیت را دارند که با عنوان حریم خصوصی و نقض حریم خصوصی شناسایی گردند. تام جرتی در این زمینه اذعان می‌کند: حق حریم خصوصی مفهومی مبهم

۲۱. سروش، محمد، مبانی حریم خصوصی (بر اساس منابع اسلامی)، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴؛ مشهدی، علی؛ و محمدلو سجاد. (۱۳۹۵)، مطالعه تطبیقی مفهوم و معیار حق حریم خصوصی؛ رویکرد عرفی و فرهنگی. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۴۲ (۲۰)، ۱۳۴؛ نقیعی، ابوالقاسم. «حریم خصوصی در مناسبات و روابط اعضای خانواده»، فقه و حقوق خانواده، ۵۲، ش ۱۵، ۴ فروردین ۱۳۸۹: ۲۸-۵.

22. Daniel J. Solove, "Conceptualizing Privacy", California Law Review, Review, vol. 90, 2002, p. 1088.

به نقل از: جعفری، علی؛ صفایی، حسین. (۱۳۹۱). ماهیت و مبانی حریم خصوصی، اطلاعات. قم. ص ۱۱

و دارای ظرفیت و مصادیق نامحدود است که می‌تواند همه چیز را درباره افراد در برگیرد. به همین جهت ضرورت دارد توسط قانون به صورت دقیق تعریف و مصادیق آن ذکر شود.^{۲۳}

توسعه این چینی از مصادیق حریم خصوصی عملاً این مفهوم را به مفهومی بشدت تفسیرپذیر تبدیل کرده است. چنین مفاهیمی ظرفیت تفسیر به نفع قدرت در اشکال مختلف را خواهد یافت. نکته‌ای که جین الشتاین به درستی بدان اشاره می‌کند: حریم خصوصی و عمومی امری سیاسی است. یک مرزبندی کلیشه‌ای، مبهم، سیال و تفسیرپذیر است که با ایجاد ثنویت هنجارین در اذهان مردم، عملاً در خدمت نهادینه کردن مشروعیت اقدامات قدرت سیاسی است.^{۲۴} تد کیلیان تصریح می‌کند: حوزه خصوصی و عمومی دوآلیته (دوگانه سازی مفهومی) ایدئولوژیک است که حکومت‌های دوران مدرن برای رسیدن به اهداف مد نظر خود، طرح و متناسب با نیازهای خود بازنمایی می‌کنند.^{۲۵} مرزهای حریم خصوصی و عمومی آن قدر شکننده و مبهم است که به راحتی قابل جابجایی است.

«همه» عرصه‌ها عمومی هستند درعین حال که «همه» عرصه‌ها خصوصی هستند. پیچیدگی زائدالوصف کنش‌های انسانی در دوران مدرن به گونه‌ای است

23. Gerty, Tom (1977). Redefining privacy, Harvard civil Rights civil liberties, p432

به نقل از: موسی زاده و مصطفی زاده، همان.

24. Elshstain, Jean Bethke. Public man, private women: woman in social and political thought. Princeton University Press, 1891.

به نقل از: مشیرزاده، حمیرا. «جنبش زنان و مفاهیم بنیادین سیاست». دانشکده حقوق علوم سیاسی دانشگاه تهران، ش. ۵۹ (۱۳۸۲).

25. Kilian, Ted (1977). Public and Private, Power and Space. Rowman & Littlefield.

که امکان واقعی دوگانه سازی عمومی و خصوصی را در واقعیت اجتماعی نفی می کند و ارائه مرزی شفاف از حوزه خصوصی و عمومی را ناممکن می سازد. همین امر عامل تفسیرپذیری آن می گردد و باعث می شود عملاً نهادهای رسمی و غیر رسمی قدرت، امکان بالفعل برای تفسیر رسمی و شناسایی معطوف به اهداف و ارزش های خویش را در مورد تعریف، معیارها و مصادیق حوزه خصوصی و عمومی پیدا کند.

تنوع مؤلفه ها، اختلاف معیارها، اختلاف در مصادیق و احکام مربوط به حریم خصوصی، به اختلاف در مبانی و اهداف برمی گردد. طرفداران طرح و توسعه مصادیق حریم خصوصی بر مبانی مثل اومانیزم، اصل آزادی (لیبرالیت)، اصالت فرد و فردگرایی، اصل نسبت ارزشی و اخلاقی و حقوقی، اصول دموکراسی و قرارداد اجتماعی (مثل اصل مداخله حداقلی حکومت) تأکید می ورزند. در مقابل طرفداران طرح و توسعه مصادیق حریم عمومی ضمن نقد مبانی لیبرالیسم بر مبانی سوسیالیستی تأکید می ورزند. تأکید بر عدالت و امنیت، اصالت جامعه و اصول جامعه گرایی نمونه ای از مبانی این اندیشه است. پیچیدگی و هم تنیدگی ساختارهای اجتماعی با زیسته کنشگران به گونه ای است که امکان واقعی برای تفکیک کنشگران از ساختارهای اجتماعی جز در مقام ذهن و اعتبار ممکن نیست. ۲۶.

۲۶. رك: هابرماس، یورگن، و جمال محمدی. دگرگونی ساختاری حوزه عمومی؛ شگری، رضا. حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران و انگلستان (مبانی، جلوه ها و چالش ها). ج. ۱؛ علی مشهدی. (۱۳۹۴). از عمومی شدن حقوق خصوصی تا خصوصی شدن حقوق عمومی: مشروعیت و قلمرو مداخله دولت در اندیشه هابرماس. دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۴۵ (۲)، ص ۱۸۱-۱۹۳؛ مشهدی، علی؛ و محمدلو سجاد. (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی مفهوم و معیار حق حریم خصوصی؛ رویکرد عرفی و

حفظ و تقویت فردیت و هویت فردی، محدود کردن ماهیت توسعه طلب و مداخله گر دولت، مصلحت های جرم شناختی و حفاظت از افراد در برابر پیشرفت تکنولوژی، مهم ترین اهداف طرفداران طرح و توسعه مصادیق حریم خصوصی است. در مقابل، دیدگاه های رقیب اعتقاد دارند بازنمایی حریم خصوصی باعث کمرنگ شدن هویت اجتماعی و رواج فردگرایی می گردد؛ شخصیت فردی و اجتماعی انسان را در معرض دوگانگی قرار می دهد و انسان ها را دچار ماسک های سنگین و پیچیده شخصیتی می کند؛ زمینه را برای شانه خالی کردن حکومت ها نسبت به دغدغه مندی های اصیل انسانی (که عمدتاً در حوزه خصوصی شکل می گیرند) باز می کند؛ جرائم را به حوزه غیر قابل کنترل هدایت می سازد. ۲۷

بازنمایی حریم خصوصی در حقوق و سیاست و دیگر زیر نظام های اجتماع، به نهادینه شدن ارزش های لیبرال دموکراسی ختم می شود و بازنمایی مفهوم مقابل آن (حریم عمومی) منجر به نهادینه شدن ارزش های سوسیالیستی یا فاشیستی می گردد. حکومت های لیبرالیستی در طرح و بازنمایی و توسعه مصادیق حریم خصوصی نقش پررنگی دارند. در مقابل حکومت های مایل به گرایش های مارکسیستی و سوسیالیستی به توسعه مصادیق حریم عمومی مبادرت می ورزند. به همین دلیل است که نظریه های انتقادی و پسا ساختارگرا به نقد قرائت های رایج لیبرالیستی و سوسیالیستی پرداخته و اصالتاً این دوگانه سازی ها را به باد انتقاد می گیرند.

> فرهنگی. پژوهش های حقوق تطبیقی، ۴۲ (۲۰)، ص ۱۲۵ ج ۱۴۶. سلگی، محمد. «تحلیل مبانی نظری یگانگی و دوگانگی حقوق عمومی و حقوق خصوصی». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۶. موسی زاده، ابراهیم؛ و مصطفی زاده فهیم. (۱۳۹۱). نگاهی به مفهوم و مبانی حق بر حریم خصوصی در نظام حقوقی عرفی. دانش حقوق عمومی، ۲ (۱)، ص ۴۵-۶۸.

تفکیک حوزه خصوصی و عمومی، عملی اصالتاً ایدئولوژیک و سیاسی است که تناقض‌های پرشماری را در جوامع مختلف بجای می‌گذارد. به عنوان مثال علی‌رغم اینکه دادگاه فرانسه رابطه جنسی و حتی ازدواج بین دو همجنس را داخل در حریم خصوصی آنها و خارج از حوزه دخالت دولت شناسایی کرد، رابطه جنسی بین محارم و ازدواج دوم مرد را (حتی اگر با اجازه همسر اول باشد) خارج از حریم خصوصی تفسیر کرده است.^{۲۸} در نظام‌های حقوقی نیز به خلاف نظام‌های حقوقی کامن‌لا، تفکیک حوزه عمومی و خصوصی یکی از ارکان اصلی نظام‌های حقوقی رومی-ژرمنی است.^{۲۹}

اعتباری و انتزاعی بودن مفهوم از یکسو و مبانی متفاوت و متهاافت فلسفی، انسان‌شناختی، جامعه‌شناختی، ارزش‌شناختی، معرفت‌شناختی، روش‌شناختی، اخلاقی، حقوقی و سیاسی و ایدئولوژیک، عامل اصلی این اختلاف نظر عمیق است. از این رو برخی از اندیشمندان سیالیت مفهوم، ابهام و تفسیرپذیری را از ویژگی‌های اصلی این سازه مفهومی دانسته‌اند.^{۳۰} این سیالیت مفهومی و توسعه‌پذیری سبب شده برخی نظریه‌های حقوقی اصل ورود به چنین مفهوم‌سازی‌هایی را در سیستم حقوقی، غیر ضرور و بلکه غیرممکن بدانند. دادگاه عالی در انگلستان در این مورد می‌گوید: دادگاه ارائه تعریف از حریم

۲۷. همان.

28. Rene. Morel ((The French Law of Bigamy)). Journal of Comparative Legislation and International Law 3. (1921) 1: 100-92

۲۹. دانش‌پژوه، مقدمه علم حقوق با رویکرد به حقوق ایران و اسلام، سمت، ص ۲۰.

۳۰. سروش، مبانی حریم خصوصی، ص ۱۲؛ انصاری، باقر. (۱۳۸۳). حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران. دانشکده حقوق و علوم سیاسی (دانشگاه تهران)، ۶۶ (۰)، ص ۱-۵۴.

خصوصی را نه ممکن و نه ضروری می‌داند.^{۳۱}

نتیجه آنکه بررسی مفاهیم اصطلاحی - نظریه پردازان، اسناد بین‌المللی، اسناد ملی - مشخص کرد که اولاً مفهوم تخصصی حریم خصوصی هویت معنایی و مصادیق خود را از مبانی، اهداف، معیارها و مؤلفه‌هایی می‌گیرد که در مکاتب مختلف شناسایی شده‌اند. ثانیاً به دلیل اعتباری بودن این مفهوم تخصصی، ارائه تعریف دقیق و کاربردی که اتفاق اندیشمندان و بازیگران حقیقی و حقوقی علوم اجتماعی و حقوقی را در برداشته باشد، سخت بلکه ناممکن است.

۵. الگوی پیشنهادی برای مواجهه با موضوع حریم خصوصی و حکم‌شناسی بازگشت به فهم عرفی (عام) از حریم خصوصی، در ضمن دقیق‌سازی مؤلفه‌های آن می‌تواند راهبرد مناسبی برای سامان‌یابی موضوع و متعاقباً استنباط احکام آن باشد. به هر تقدیر واقعیت اجتماعی در نظام جمهوری اسلامی ایران مانند بسیاری از نظام‌های مردم‌سالار دنیا در معرض موضوعاتی مثل «حریم خصوصی» قرار گرفته است. بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای نیز شاخص‌های مختلف توسعه را بر اساس چنین مفاهیمی پی‌ریزی کرده و بر کشورهای جهان تحمیل می‌کنند. از طرف دیگر این مفهوم اجمالاً ظرفیت پذیرش صبغه دینی (به همان دلیل تفسیرپذیر بودن) در برخی شقوق را دارد.

بازگشت به فهم عرفی (عام) از حریم خصوصی در ضمن دقیق‌سازی مؤلفه‌های آن بر اساس فضای گفتمانی متخصصین، می‌تواند مفهوم حریم خصوصی را به گونه‌ای منطبق با دغدغه‌مندی‌های شریعت و ابواب فقهی و قابل پذیرش در ادبیات تخصصی (عرف خاص)، جهت‌دهی کند. شناسایی حریم

31. Richard Clahton, Hugh Tomlinson, op cit, p118.

به نقل از: جعفری، علی؛ صفایی، حسین. (۱۳۹۱). ماهیت و مبانی حریم خصوصی اطلاعات. پایان‌نامه دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه قم. ص ۱۱

خصوصی را به عنوان «قلمرو مربوط به شخص» که نباید بدون رضایت یا اذن شخص در آن مداخله کرد» می‌توان مبتنی بر ارتکاز عرفی (عام) قلمداد کرد. دقیق‌سازی مفهوم «قلمرو مربوط به شخص»، «مداخله» و «ممنوعیت» زمینه‌ساز تنقیح این ارتکاز است.

«قلمرو مربوط به شخص» عبارت است از: قلمرو مربوط به جسم (رفتار)، شخصیت (بیش‌ها و گرایش‌ها)، اموال و توابع اموال، ارتباطات و اطلاعات. انواع مداخله عبارت‌اند از: آگاهی (نظارت)، الزام (تکوینی و تشریحی)، کنترل (و تربیت)، تعرض. انواع ممنوعیت مداخله نیز عبارت‌اند از: ممنوعیت به عنوان اولی و ممنوعیت به عنوان ثانوی. تفکیک مذکور از این مفاهیم، اعتباری و متناسب با فضای گفتمانی موجود در موضوع حریم خصوصی است. بر اساس این تفکیک همه مصادیقی که بر اساس معیار عرفی، شخصی، قانونی، فرهنگی یا بر اساس عناوین منصوص دینی قابل درج در موضوع حریم خصوصی است، پوشش داده می‌شود.

مبتنی بر سنخ‌های مختلف مداخله و قلمروهای مختلفی که برای حریم خصوصی شناسایی شد، حکم‌شناسی قابل پیگیری است. ضرب سنخ‌های مداخله و انواع قلمروهای مذکور مجموعاً بیست سنخ موضوع را در ذیل مفهوم حریم خصوصی ایجاد می‌کند که حکم‌شناسی بایستی ناظر بر آن سامان یابد. بررسی امکان تأسیس اصل، در موضوع حریم خصوصی و هریک از حوزه‌های بیست‌گانه، قبل از بررسی مصادیق، شایسته است و برای اهداف قانون‌گذاری راهگشاست.

فرایند حکم‌شناسی در مورد مصادیق هر حوزه با توجه به دلیل اجتهادی و اصل عملی پیگیری می‌گردد. هرچند در موضوعات مستحدثت عموماً نص خاص وجود ندارد، لکن با تحلیل موضوع و ارجاع آن با عناوین شرعی یا بهره‌بری از

قواعد عامه، بررسی برخی از حوزه‌ها یا مصادیق (متجدد) امکان پذیر خواهد بود. برای مثال برخی قاعده عدم ولایت را به عنوان دلیل اجتهادی منع مداخله در حریم خصوصی قلمداد کرده‌اند یا آنکه با تمسک به عناوینی شرعی مثل حرمت تجسس یا حرمت افشای اسرار مؤمن، حکم حرمت برای برخی از انواع مداخله در حریم خصوصی را استنباط کرده‌اند.

در بررسی اجتهادی، حکم موضوع با توجه به عنوان اولی و ثانوی استنباط می‌گردد. برای مثال اگرچه ممکن است با استناد به قاعده عدم ولایت، به ممنوعیت ورود به منزل شخص به عنوان بخشی از حریم خصوصی او حکم کنیم، لکن در صورتی که حفظ نفس محترمی مستلزم ورود به حریم خصوصی باشد، حکم متناسب با این عنوان ثانوی صادر خواهد شد.

حکم آن دسته از مصادیق حریم خصوصی که قابل فروکاست به عناوین و موضوعات شرعی نیستند و اصطلاحاً در شمار مصادیق جدید (در مقابل مصادیق متجدد) قرار می‌گیرند عموماً با توجه به اصل عملی استنباط می‌گردد. ادعای اجماع یا استناد به سیره عقلانی در چنین موضوعاتی قابل طرح نیست.^{۳۲}

۶. نتیجه‌گیری

حریم خصوصی از موضوعات به شرط محمول و مستحدث عرفی است. برخی قلمروها و مصادیق آن قابل ارجاع به مصادیق و عناوین شرعی است و در شمار موضوعات متجدد (نوشونده) قرار می‌گیرد و برخی مصادیق کاملاً جدید (نوین) است.

اگرچه ارتکاز عمومی نسبت به مفهوم و موضوع و حتی مصادیق حریم خصوصی وجود دارد لکن عرف تخصصی نقش تعیین کننده در پردازش تعریف و ^{۳۲}. مگر آنکه جریان سیره عقلاء در مسائل مستحدث را نیز قائل باشیم.

تعیین حدود و ثغور و هدایت مصادیق و احکام مربوط به آن دارد. آنچه در دانش‌هایی مثل حقوق و سیاست و دیگر علوم اجتماعی وارد شده، محصول عرف تخصصی است.

مفاهیم تخصصی مانند حریم خصوصی، سازه‌هایی معنایی هستند که ریشه در مبانی مکتبی و متناسب با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و در راستای اهداف مکاتب هدایت می‌گردند. همین امر منشأ اصلی اختلافات بر سر طرح و بازنمایی موضوع حریم خصوصی در گفتمان سیاسی و حقوقی از یک سو و اختلاف در تعریف حدود و ثغور و سعه و ضیق مصادیق و احکام حریم خصوصی از سوی دیگر است.

اختلاف گسترده در تعریف حدود و ثغور، مؤلفه‌ها، معیارها و مصادیق حریم خصوصی مانع از تعریف موضوع به شیوه متفق علیه بر اساس عرف تخصصی می‌گردد. علاوه بر این وارد کردن موضوع حریم خصوصی در گفتمان سیاسی و حقوقی جمهوری اسلامی ایران نیز مقتضی توجه به مبانی و اهداف مکتبی و توجه به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه است.

از این رو رجوع به عرف عام و دقیق‌سازی مؤلفه‌های تلقی عمومی از این مفهوم بر اساس فضای گفتمان تخصصی، راهبرد طرح موضوع حریم خصوصی در فضای گفتمان حقوقی و سیاسی جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد می‌گردد. جدول ذیل محصول این راهبرد است:

فقه ائمه
موضوع شناسی حریم خصوصی و فرایند حکم شناسی آن

|

فهرست منابع ارجاعی

۱. انصاری، باقر، حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۶۶ (۰)، ص ۱-۵۴، ۱۳۸۳ ش.
۲. _____، حقوق حریم خصوصی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۰ ش.
۳. آرنست، هانا (۱۳۶۶)، توتالیتراریسم، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران، انتشارات جاویدان، چاپ اول، بی تا.
۴. جعفری، علی؛ صفایی، حسین، ماهیت و مبانی حریم خصوصی اطلاعات، پایان نامه دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه قم، ۱۳۹۱ ش.
۵. دانش پژوه، مصطفی، مقدمه علم حقوق با رویکرد به حقوق ایران و اسلام، ویراسته محمود سوری، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ دهم، ۱۳۹۲ ش.
۶. سروش، محمد، مبانی حریم خصوصی (بر اساس منابع اسلامی)، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴ ش.
۷. _____، احکام حریم خصوصی (بر اساس منابع اسلامی)، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴ ش.
۸. سلگی، محمد، تحلیل مبانی نظری یگانگی و دوگانگی حقوق عمومی و حقوق خصوصی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۶ ش.
۹. شگری، رضا، حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران و انگلستان (مبانی، جلوه‌ها و چالش‌ها)، ج ۱، تهران، مجد، ۱۳۹۷ ش.

۱۰. ساریخانی، عادل، پژوهشی فقهی - حقوقی در جرایم مطبوعاتی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹ ش.
۱۱. علی اکبری بابوکانی، احسان، تجسس از حریم خصوصی افراد در فقه امامیه، تهران، دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۱ ش.
۱۲. کدیور، محسن، حق الناس، تهران، انتشارات کویر، ۱۳۸۷ ش.
۱۳. مشهدی، علی، از عمومی شدن حقوق خصوصی تا خصوصی شدن حقوق عمومی: مشروعیت و قلمرو مداخله دولت در اندیشه هابرماس، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۴۵ (۲)، ص ۱۸۱-۱۹۳، ۱۳۹۴ ش.
۱۴. مشهدی، علی؛ محملو، سجاد، مطالعه تطبیقی مفهوم و معیار حق حریم خصوصی؛ رویکرد عرفی و فرهنگی، پژوهش های حقوق تطبیقی، ۴۲ (۲۰)، ص ۱۲۵ ج ۱۴۶، ۱۳۹۵ ش.
۱۵. مشیرزاده، حمیرا، «جنبش زنان و مفاهیم بنیادین سیاست»، دانشکده حقوق علوم سیاسی دانشگاه تهران، ش. ۵۹، ۱۳۸۲ ش.
۱۶. موسی زاده، ابراهیم، مصطفی زاده، فهیم، نگاهی به مفهوم و مبانی حق بر حریم خصوصی در نظام حقوقی عرفی، دانش حقوق عمومی، ۲ (۱)، ص ۴۵-۶۸، ۱۳۹۱ ش.
۱۷. میل، جان استوارت، درباره آزادی، ترجمه: مرضیه خسروی، تهران، روزگار نو، ۱۳۹۳ ش.
۱۸. نقیعی، ابوالقاسم. «حریم خصوصی در مناسبات و روابط اعضای خانواده»، فقه و حقوق خانواده، شماره ۵۲، س ۱۵ (۴ فروردین ۱۳۸۹): ص ۵-۲۸.
۱۹. نیس بام، هلن، «حمایت از حق خلوت آدمیان در عصر اطلاعات»، ترجمه: عباس ایمانی، مجله پژوهش های حقوقی، شماره دوم، تهران، ص ۱۹۸، ۱۳۸۱ ش.

۲۰. هابرماس، یورگن، دگرگونی ساختاری حوزه عمومی، ترجمه: جمال محمدی، تهران، شرکت نشر نقد افکار، ۱۳۹۲ ش.
۲۱. هارلو، کارل، شبه جرم، ترجمه: کامبیز نوروزی، تهران نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۳ ش.

فهرست منابع ارشادی

۱. ابراهیمی، محمدحسین، «بررسی مفاهیم و جایگاه ادله و احکام تجسس در فقه و تقابل آن با حریم خصوصی افراد»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۱۹، ش ۳ (۱ تیر ۱۳۹۶): ۱-۱۳.
۲. ابن تراب، مریم، احمدلو، مونا، «حریم خصوصی در فقه امامیه (با رویکردی بر نظرات امام خمینی (ره))»، نامه الهیات ۱۵، ش ۴ (۱ تیر ۱۳۹۰): ۲۳-۴۶.
۳. احمدی ناطور، زهرا، آقا بابایی، حسین، «مطالعه‌ی تطبیقی جرایم علیه حریم خصوصی در فضای سایبری ایران و آلمان، رسانه و فرهنگ ۱۱، ش ۶ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۱-۱۸.
۴. احمدی، احمد، «نقض حریم خصوصی، چالشی فرا روی پیشگیری وضعی از وقوع جرم»، مطالعات پیشگیری از جرم ۶، ش ۳ (۴ فروردین ۱۳۸۷): ۷۷-۱۱۰.
۵. احمدی، منا، متولی زاده، اردکانی، علی، «تعارض و توازن منافع در حفظ حریم خصوصی و افشای اطلاعات ژنتیکی بیماران»، حقوق پزشکی ۱۶، ش ۵ (۴ فروردین ۱۳۹۰): ۸۹-۱۱۴.
۶. اسدی، لیلا سادات، «حریم خصوصی کودک و حق والدین بر تربیت»، فقه و حقوق خانواده ۵۰، ش ۱۴ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۲۷-۴۵.

۷. اسکندری، مصطفی، «ماهیت و اهمیت حریم خصوصی»، حکومت اسلامی، ۵۸، ش. ۱۵ (۱ دی ۱۳۸۹): ۱۴۷-۷۶.
۸. افشار، لیلا، نعمتی، علی، «حریم خصوصی در پژوهش‌های معطوف به انسان بر مبنای آموزه‌های اسلامی»، راهبرد فرهنگ ۸-۹، ش. ۲ (۱ دی ۱۳۸۸): ۷۴-۵۹.
۹. افشاری، فاطمه، «آسیب‌شناسی تأثیر توسعه فرهنگ غربی بر حریم خصوصی خانواده ایرانی»، راهبرد توسعه ۴۷، ش. ۰ (۱ مهر ۱۳۹۵): ۱۳۲-۶۷.
۱۰. اکبری، مریم، «بررسی حق حریم خصوصی و تعارض آن با مصالح اجتماعی»، دادرسی ۱۲۷، ش. ۲۲ (۴ فروردین ۱۳۹۷): ۴۶-۵۱.
۱۱. انصاری، باقر، «حریم خصوصی در رسانه‌های همگانی»، پژوهش‌های ارتباطی ۳۹-۴۰، ش. ۱۱ (۱ مهر ۱۳۸۳): ۱۹۳-۲۳۲.
۱۲. انصاری، باقر، «حریم خصوصی متقاضیان کار و کارگران»، حقوق عمومی، ۱، ش. ۱ (۱ مرداد ۱۳۸۵): ۵۴-۶۷.
۱۳. آزادگان جهرمی، مریم، «مدیریت رسانه‌ای و حریم خصوصی»، پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری ۲۱، ش. ۳ (۴ فروردین ۱۳۹۶): ۲۷۱-۷۸.
۱۴. آفتاب، محمدرضا، «اقدامات ضد تروریستی دولت‌ها و حق احترام به حریم خصوصی»، شهر قانون ۸، ش. ۲ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۶۶-۶۷.
۱۵. آقا بابایی، حسین، «بخش مقالات: لیبرالیسم، حریم خصوصی و قانون پاتریوت»، سیاست ۱۴، ش. ۴۰ (۱ تیر ۱۳۸۹): ۱-۱۸.
۱۶. آقا بابایی، حسین، و احمدی ناطور، زهرا، «فناوری دروغ سنجی؛ تهدیدی بر علیه حریم خصوصی»، پژوهشنامه حقوق کیفری ۶، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۷-۲۸.
۱۷. آقا بابایی، حسین، و عباسی، مراد، «حریم خصوصی، فضای مجازی و

- چالش های پیشگیرانه فراروی ناجا»، مطالعات پیشگیری از جرم ۱۷، ش. ۵ (۱ دی ۱۳۸۹): ۲۹-۵۸.
۱۸. آقا بابایی، حسین، و موسوی، ریحانه، «حریم خصوصی، اجرای قانون و ادله اثبات دعوی کیفری در حقوق اسلامی»، مطالعات حقوق خصوصی ۲۸، ش. ۴۳ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۹-۳۶.
۱۹. بگدلی، علی، و علی اکبری بابوکانی، احسان، «بررسی فقهی و حقوقی ورود دولت به حریم خصوصی»، مطالعات حقوق بشر اسلامی ۱۳، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۹-۳۱.
۲۰. بهرامی، بیتا، «حریم خصوصی و رابطه آن با خدمات ارزش افزوده تلفن همراه»، علوم خبری ۱۵، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۱۷۷-۹۳.
۲۱. بهنام طالبی طادی، «بازخوانی مفهوم حریم خصوصی از منظر فقه امامیه»، دانشگاه عدالت ۱، ش. ۲ (۱۳۹۶): ۷۹-۹۷.
۲۲. بیچرانلو، عبدالله، طالبیان، حامد، زند و کیلی، سارا، «بازنمایی حریم خصوصی در رسانه های اجتماعی: مردم نگاری کاربران ایرانی فیس بوک». مطالعات رسانه های نوین ۱، ش. ۱ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۳۳-۴۵.
۲۳. پارسا، مجتبی، «حریم خصوصی و رازداری در پزشکی و جنبه های مختلف آن»، مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی ۸، ش. ۲ (۱ مهر ۱۳۸۸): ۱-۱۴.
۲۴. پرستش، رضا، و موسوی زاده، سید شهاب الدین. «حریم خصوصی مقامات عمومی»، فقه و حقوق اسلامی ۱۱، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۵۵-۸۳.
۲۵. پرویزی فرد، آیت الله، و حقداریان، مسعود. «حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۲۳، ش. ۳ (۱ دی

۱۳۹۶): ۱۹۱-۲۰۱.

۲۶. پور عبدالله، کبری، و جیل زاده سمانه، «حل تراحم حریم خصوصی زوجین با حقوق زوجیت بر اساس مصلحت تحکیم خانواده»، مطالعات راهبردی زنان ۶۶، ش. ۱۷ (۱ دی ۱۳۹۳): ۷-۴۶.

۲۷. تقوی فرد، محمدتقی، تقوا، محمدرضا، فقیهی، مهدی، جمشیدی، محمدرضا، «مقایسه تطبیقی قوانین حمایت از حریم خصوصی اطلاعاتی در ایران و کشورهای منتخب»، مجلس و راهبرد ۸۹، ش. ۲۴ (۴ فروردین ۱۳۹۶): ۳۰۱-۳۳.

۲۸. جان پرور، محسن، صالح آبادی، ریحانه، صالح آبادی، مزگان، «مفهوم سازی و شناخت مرزها، حریم ها و محدوده ها در شهرها»، جغرافیای سیاسی ۱، ش. ۱ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۵۵-۸۴.

۲۹. جانانان فنی، «حریم خصوصی و نگاه عمومی»، پیام یونسکو ۲۴۴، ش. ۲۲ (۱ مهر ۱۳۶۹): ۲۰-۲۳.

۳۰. جعفری پناه، حسین، «حقوق بشر اسلامی و حقوق شهروندی با تکیه بر حفظ حریم خصوصی افراد»، مطالعات حقوق ۲۲، ش. ۳ (۱ تیر ۱۳۹۷): ۱-۱۵.

۳۱. جعفری، علی، رهبرپور، محمدرضا، «مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی داده ها در فقه امامیه و حقوق موضوعه»، پژوهش حقوق خصوصی ۱۸، ش. ۵ (۴ فروردین ۱۳۹۶): ۴۳-۷۴.

۳۲. جعفری، علی، عابدینی، عظیم، «مبانی روایی حمایت از حریم خصوصی»، فقه و حقوق ارتباطات ۱، ش. ۱ (۱ مهر ۱۳۹۰): ۲۷-۴۹.

۳۳. جلالی فراهانی، امیرحسین، «مزیت ها و محدودیت های فضای سایبر در حوزه های آزادی بیان، آزادی اطلاعات و حریم خصوصی»، حقوقی

- دادگستری ۵۹، ش. ۷۱ (۱ تیر ۱۳۸۶): ۶۱-۱۰۰.
۳۴. حبیبی، همایون، «حق بر حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی»، تحقیقات حقوقی ۷۵، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۹۵): ۳۹-۶۴.
۳۵. حسینی، مهدی، برزویی، محمدرضا، «مبانی و مؤلفه‌های فقهی حمایت از حریم خصوصی افراد در فضای مجازی»، مطالعات حقوق بشر اسلامی ۱۳، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱۱۵-۳۷.
۳۶. حمیدی، حجت‌الله، «اخلاق و حفاظت از حریم خصوصی آنلاین کودکان با رضایت والدین»، اخلاق در علوم و فناوری ۳۷، ش. ۱۱ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۴۱-۵۶.
۳۷. حمیدی، حجت‌الله، «دیدگاه بانوان در زمینه اخلاق و حفظ حریم شخصی در شبکه‌های اجتماعی»، اخلاق در علوم و فناوری ۳۹، ش. ۱۱ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۳۹-۵۰.
۳۸. حمیدی، حجت، «محافظت از حریم خصوصی بر خط کودکان به همراه رضایت هم‌زمان والدین آن‌ها برای تراکنش‌های الکترونیکی»، پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی ۱۵، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۱۴۵-۷۱.
۳۹. حیدرقلی زاده، جعفر، عابدینی غلامرضا، و رئیسی لیلا، «حریم خصوصی و الزام به رعایت آن در رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر»، مطالعات حقوق بشر اسلامی ۸، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۲۳-۴۱.
۴۰. خاکی، مینو، «حریم خصوصی از منظر فقه»، مطالعات علوم اجتماعی ۱۱، ش. ۴ (۱ تیر ۱۳۹۷): ۶۸-۸۲.
۴۱. خرم‌دل، حسین، «مصادیق حق حریم خصوصی در فقه و نظام حقوقی ایران»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۴، ش. ۲ (۱ تیر ۱۳۹۵): ۶۹-۸۷.

۴۲. خواجه پیری، عباس، «قلمرو حریم خصوصی در اسلام»، شهر قانون ۲۰، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱۹۳-۲۱۹.
۴۳. دانش پور، افتخار، «بررسی حدود مصلحت در حریم خصوصی در تعارض با مصالح اجتماعی با رویکردی بر مبانی فقه اسلامی»، فقه مقارن ۸، ش. ۴ (۱ مهر ۱۳۹۵): ۱۵-۴۵.
۴۴. دانشفر، محمدحسین، «جایگاه حریم خصوصی منزل و عدالت شاهد»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۲۶، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۷): ۶۲-۷۳.
۴۵. درگاه زاده، محمد، نعمتی، علی، ساجدی، اکبر، «ارائه و تحلیل مدل اخلاقی اسلام در ورود به حریم خصوصی»، پژوهش نامه اخلاق ۳۷، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۶۱-۸۴.
۴۶. درگاهی، مهدی، «حدود اختیارات دستگاه های اطلاعاتی در ورود به حریم خصوصی افراد از منظر فقه امامیه»، کاوشی نو در فقه ۸۲، ش. ۲۱ (۱ دی ۱۳۹۳): ۷۷-۹۳.
۴۷. درگاهی، مهدی، «میان کنش قاعده حفظ نظام و حریم خصوصی افراد»، پژوهش های حفاظتی و امنیتی ۱۹، ش. ۵ (۱ مهر ۱۳۹۵): ۷۱-۹۰.
۴۸. راسخ، محمد، دومانلو، فاطمه. «نانوفناوری و حریم خصوصی: نگاه اخلاقی و حقوقی»، اخلاق در علوم و فناوری ۳۹، ش. ۱۱ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۱۹-۲۸.
۴۹. راعی، مسعود، «حریم خصوصی و امر به معروف و نهی از منکر»، حکومت اسلامی ۵۶، ش. ۱۵ (۱ تیر ۱۳۸۹): ۱۱۳-۳۲.
۵۰. رجایی، غلامعلی، فکوری، محمد، «حریم خصوصی شهروندان در اندیشه امام خمینی (س) با تاکید بر فرمان هشت ماده ای»، پژوهشنامه متین ۵۲،

- ش. ۱۳ (۱ مهر ۱۳۹۰): ۸۱-۱۰۲.
۵۱. رحمدل، منصور، «حق انسان بر حریم خصوصی»، دانشکده حقوق و علوم سیاسی (دانشگاه تهران) ۷۰، ش. ۰ (۱ دی ۱۳۸۴): ۱۱۹-۴۶.
۵۲. رهبر، محمدتقی، «سبک زندگی اسلامی حریم خصوصی و عمومی»، پاسدار اسلام ۳۹۳-۳۹۴، ش. ۳۳ (۱ آبان ۱۳۹۳): ۴۰-۴۱.
۵۳. زر کلام، ستار، «حریم خصوصی ارتباطات اینترنتی (مطالعه در حقوق ایران و اتحادیه اروپا)»، پژوهشنامه حقوق اسلامی ۲۵، ش. ۱ (۴ فروردین ۱۳۸۶): ۱۷۳-۹۶.
۵۴. زر کلام، ستار، عبدی، قاسم، «جایگاه حریم خصوصی در سیاست جنایی تقنینی ایران»، قضاوت ۷۹، ش. ۰ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۲۹-۴۸.
۵۵. زرقانی، محمد، «بررسی فقهی کارکردهای پیامک در بستر حریم خصوصی»، فقه و اجتهاد ۲، ش. ۱ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۱۱۹-۴۷.
۵۶. ساریخانی، عادل، «پلیس و کشف جرم در حریم خصوصی با نگاهی به قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲»، پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی ۴۵، ش. ۱۲ (۴ فروردین ۱۳۹۶): ۱۵۱-۷۴.
۵۷. ساریخانی، عادل، موسوی، محمد، «قلمرو پوشش و حریم خصوصی در سیاست کیفری اسلام»، پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی ۱۶، ش. ۴ (۱ دی ۱۳۹۰): ۸۱-۱۰۴.
۵۸. سلیمان زاده، احمدرضا، برنجی، شبنم، «ضرورت پاسداشت حق بر حریم خصوصی در مبارزه با تروریسم در اروپا»، مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۲۰، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۳۰-۴۱.
۵۹. سلیمانی، مرتضی، سلیمانی، یاسر، «بررسی ورود به حریم خصوصی در فعالیت‌های اطلاعاتی - امنیتی در چارچوب اصول و قواعد فقهی»، کاوشی

- نو در فقه ۸۲، ش. ۲۱ (۱ دی ۱۳۹۳): ۳۳-۵۶.
۶۰. سیاسی راد، فرزانه، بیچرانلو، عبدالله، «الگوهای به کارگیری راهبردهای سواد حریم خصوصی آنلاین؛ مطالعه موردی کاربران دختر اینستاگرام»، تحقیقات فرهنگی ایران ۳۹، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱۲۵-۵۱.
۶۱. نقیبی، ابوالقاسم، «حریم خصوصی در مناسبات و روابط اعضای خانواده»، دانشگاه امام صادق علیه السلام پردیس خواهران ۱۵، ش. ۵۲ (۱۳۸۹): ۵-۲۸.
۶۲. سید سعادت، فهیمه، «صیانت از حریم خصوصی در فضای مجازی بر اساس هنجارهای اسلامی»، راهبرد فرهنگ ۲۳، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۲): ۸۴-۱۵۵.
۶۳. شاه علی، احمدرضا، «اخلاق رسانه و حریم خصوصی؛ رویکرد اسلامی»، رسانه ۸۰، ش. ۲۰ (۱ دی ۱۳۸۸): ۴۳-۶۰.
۶۴. شکری، رضا، شیدائیان، مهدی، میر خلیلی، سید محمود، «حریم خصوصی خودرو در حقوق ایران و انگلستان»، پژوهشنامه حقوق اسلامی ۴۵، ش. ۱۸ (۴ فروردین ۱۳۹۶): ۲۹-۵۵.
۶۵. شهباز قهفرخی، سجاد، «حریم خصوصی فیزیکی افراد در آیین فقه امامیه و حقوق ایران»، پژوهش های فقهی ۱۳، ش. ۹ (۴ فروردین ۱۳۹۲): ۵۵-۷۰.
۶۶. شهباز قهفرخی، سجاد، «حریم خصوصی معنوی افراد در فقه امامیه و حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران»، اندیشه های حقوق عمومی ۷، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۹۳-۱۱۰.
۶۷. شهباز قهفرخی، سجاد، مسعودیان، مصطفی، «حمایت از حریم خصوصی اشخاص از منظر آیات و روایات»، پژوهش های میان رشته ای قرآن کریم ۷،

- ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۸۷-۱۰۰.
۶۸. شهریاری، حمید، «حریم خصوصی و جامعه اطلاعاتی»، پژوهش‌های فلسفی-کلامی ۳۱-۳۲، ش. ۸ (۴ فروردین ۱۳۸۶): ۱۰۱-۲۶.
۶۹. شهریاری، حمید، «دین، فرهنگ و فناوری اطلاعات: حریم خصوصی و جامعه اطلاعاتی»، ره‌آورد نور ۲۱، ش. ۶ (۱ دی ۱۳۸۶): ۲-۱۱.
۷۰. صابرنژاد، علی، حسین پور، پری، «تحلیل حقوقی گونه‌شناسی نقض حریم خصوصی در فضای سایبر»، جستارهای حقوق عمومی ۳، ش. ۱ (۱ دی ۱۳۹۶): ۱۱۱-۲۸.
۷۱. صالحی، جواد، «استفاده غیرمجاز پلیس از دستگاه ردیاب؛ جلوه‌ای از نقض حریم خصوصی در رویه قضایی دیوان عالی ایالات متحده و دستاوردهای آن»، پژوهش حقوق کیفری ۸، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۱۴۵-۶۱.
۷۲. صالحی، جواد، «حمایت کیفری از امنیت حریم خصوصی در پرتو حاکمیت قانون»، حقوق جزا و سیاست جنایی ۲، ش. ۱ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۲۳-۳۸.
۷۳. صحت، سعید، عسگری مهر مسعود، قندچی، سمیرا، «بررسی حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی از دیدگاه اسلام»، مدیریت فردا ۳۷، ش. ۱۲ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۸۹-۲۰۰.
۷۴. صفایی، سید حسین، جعفری، علی، «رابطه آزادی اطلاعات با حریم خصوصی»، حقوق اسلامی ۳۳، ش. ۹ (۱ تیر ۱۳۹۱): ۱۳۵-۶۰.
۷۵. عامری، معصومه، عامری، زهرا، «حریم خصوصی در کلام و سیره امام علی علیه السلام»، علوم سیاسی-دانشگاه باقرالعلوم (ع) ۵۶، ش. ۱۴ (۱ دی ۱۳۹۰): ۳۳-۶۰.
۷۶. عباسی، محمود، خالقی، ابوالفتح، جودکی، بهزاد، «حریم خصوصی

بیماران و حمایت کیفری از آن در نظام حقوقی ایران»، حقوق پزشکی ۱۷،

ش. ۵ (۱ تیر ۱۳۹۰): ۱۱۳-۴۰.

۷۷. عبدی پور، ابراهیم، «رویکرد نظام های حقوقی نسبت به نقض حریم

خصوصی اطلاعاتی در شبکه های اجتماعی مجازی»، پژوهش تطبیقی حقوق

اسلام و غرب ۳، ش. ۲ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۱۰۹-۳۴.

۷۸. عرفانی، محمدباقر، جواد زاده، محمدعلی، کنگاوری، محمدرضا، «یک

مدل کنترل دسترسی زماندار مبتنی بر اهداف برای ارتقاء حفظ حریم

خصوصی»، پدافند غیر عامل ۲۴، ش. ۶ (۱ دی ۱۳۹۴): ۱۵-۲۲.

۷۹. عطا زاده، سعید، میر خلیلی، سید محمود، حاجی ده آبادی، محمدعلی،

نجفی ابرندآبادی، علی حسین، شمس ناتری، محمد ابراهیم. «تجسس در

حریم خصوصی مکانی اشخاص با رویکرد امنیت اخلاقی»، پژوهش های

اطلاعاتی و جنایی ۴۰، ش. ۱۰ (۱ دی ۱۳۹۴): ۹۱-۱۲۰.

۸۰. عظیمی، سید میثم، غلامی، علی، «نظارت فناورانه در پیشگیری وضعی از

جرایم اقتصادی و چالش های آن با حریم خصوصی اطلاعاتی»، مجلس و

راهبرد ۹۱، ش. ۲۴ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۲۶۵-۹۰.

۸۱. علایی رحمانی، فاطمه، غلامی نژاد، فهیمه، کرباسی، سعیده، «بررسی

سازوکارهای تأمین حریم خصوصی در مسکن شهر ایرانی با تأکید بر نمونه های

معماری سنتی-اسلامی»، معرفت ۲۴۵، ش. ۲۷ (۱ اردیبهشت ۱۳۹۷):

۹۱-۱۰۲.

۸۲. علی اکبریان، حسنعلی، «بررسی حکم شرعی رفتار حکومت در جمع آوری

اطلاعات از حوزه حریم خصوصی اشخاص»، کاوشی نو در فقه ۸۱، ش.

۲۱ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۲۱-۴۴.

۸۳. غرایق زندی، احمد، جمالی پشت مساری، سودابه، حافظی، سمیه،

۱. «احکام حریم در حقوق خصوصی ایران»، مطالعات علوم اجتماعی ۱، ش. ۱ (۱ دی ۱۳۹۴): ۱۴۸-۵۳.
۸۴. غلامی، علی، «اطلاق یا تقييد حریم خصوصی و الزامات تحدید یا نقض آن»، دانش انتظامی ۶۲، ش. ۱۶ (۴ فروردین ۱۳۹۳): ۸۳-۱۰۴.
۸۵. _____، حجاب در کشاکش حریم خصوصی و حقوق عمومی». مطالعات حقوقی دولت اسلامی ۴، ش. ۲ (۱ تیر ۱۳۹۲): ۱۱۱-۳۴.
۸۶. فتحی، یونس، شاهمرادی، خیرالله، «تقابل حق حریم خصوصی اشخاص و امنیت ملی، در مقابله با تروریسم سایبری»، قضاوت ۹۱، ش. ۱۷ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱-۲۴.
۸۷. _____، گستره و قلمرو حریم خصوصی در فضای مجازی»، مجله حقوقی دادگستری ۹۹، ش. ۸۱ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۲۲۹-۵۲.
۸۸. فروغی، فضل‌الله، برجی، محمدناصر، مصلحی، جواد، «مبانی ممنوعیت نقض حریم خصوصی در حقوق ایران و آمریکا»، مطالعات حقوقی ۱۳، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۱۳۷-۷۲.
۸۹. فقیه، عباس، «حریم خصوصی شهروندان با تاکید بر فرمان هشت ماده‌ای امام خمینی (ره)»، فقه و حقوق ارتباطات ۱، ش. ۱ (۱ مهر ۱۳۹۰): ۱۰۷-۳۰.
۹۰. قماش، سعید، شفیعی، صادق، «مسئولیت مدنی نقض حریم خصوصی»، دادرسی ۱۰۹، ش. ۱۹ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۱۴-۲۴.
۹۱. فنواتی، جلیل، جاور، حسین، «حریم خصوصی؛ حق یا حکم»، حقوق اسلامی ۳۱، ش. ۸ (۱ دی ۱۳۹۰): ۷-۳۲.
۹۲. _____، مبنای احترام در شناسایی و حمایت از حریم خصوصی در حوزه ارتباطات»، حقوق اسلامی ۲۹، ش. ۸ (۱ تیر ۱۳۹۰): ۳۳-۶۰.

۹۳. کارل هوسمن، «حرمت حریم خصوصی در برابر حق مردم به آگاهی از رویدادها»، ترجمه: حیدری، داوود، رسانه ۲۷، ش. ۷ (۱ مهر ۱۳۷۵): ۴۲-۵۱.
۹۴. کریمی نیا، محمدمهدی، «حریم خصوصی در اسلام و نسبت آن با امر به معروف و نهی از منکر»، پوششی در علوم انسانی ۷، ش. ۲ (۴ فروردین ۱۳۹۴): ۶۳-۸۲.
۹۵. کورین پرینز، «مالکیت و حریم خصوصی چشم انداز اروپا و کالا شدن هویت ما»، ترجمه: جعفری، علی، فقه و حقوق ارتباطات ۱، ش. ۱ (۱ مهر ۱۳۹۰): ۱۵۳-۲۰۲.
۹۶. کوشکی، غلامحسین، «حمایت از حریم خصوصی در مکان خصوصی در مقررات دادرسی کیفری ایران»، مجله حقوقی دادگستری ۵۸، ش. ۷۱ (۴ فروردین ۱۳۸۶): ۱۳۵-۵۲.
۹۷. گزارشگر: جعفری، زهرا، «گزارش؛ فضای عمومی و حریم خصوصی؛ باید و نبایدها»، کتاب ماه کلیات ۱۰۹-۱۱۱، ش. ۰ (۱ دی ۱۳۸۵): ۱۰۳-۸.
۹۸. لک زایی، شریف، «حرمت حریم خصوصی / امنیت شخصی شهروندان در نگاه امام خمینی»، ضمیمه خردنامه همشهری ۵۱، ش. ۲ (۱۱ خرداد ۱۳۸۴): ۳۸-۳۹.
۹۹. محسنی، فرید، «تلاقی «حریم شخصی» و «آزادی اطلاعات» در حقوق ایران»، دیدگاه های حقوق قضایی ۳۶-۳۷، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۸۴): ۷۱-۹۰.
۱۰۰. محمص، مرضیه، «بازخوانی نسبت امر به معروف و نهی از منکر با حریم خصوصی بر مبنای قرآن»، حسنا ۱۵، ش. ۴ (۱ دی ۱۳۹۱): ۶۷-۸۲.

۱۰۱. مرادی نوده، سیرالله، «حریم خصوصی شهروندان از نظر امام خمینی (ره)»، ادبیات و علوم انسانی (دانشگاه شهرکرد) ۲۰، ش. ۶ (۴ فروردین ۱۳۹۰): ۱۱۱-۴۴.
۱۰۲. مصطفایی، یحیی، فرهمندفر، مریم، «مطالعه تقابل حریم خصوصی شهروندی با گونه‌های تمامیت خواه پیش‌گیری از جرایم»، مطالعات پیشگیری از جرم ۳۶، ش. ۱۰ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۷۷-۱۰۷.
۱۰۳. مفتاح، محمدهادی، «حریم خصوصی، عرصه اخلاق اجتماعی»، پژوهش‌های اخلاقی ۱۷، ش. ۵ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۷۳-۹۱.
۱۰۴. _____، محدوده آزادی هنرمند در نسبت با حریم خصوصی اشخاص و اصناف»، الهیات هنر ۳، ش. ۲ (۱ دی ۱۳۹۴): ۱۱۷-۴۶.
۱۰۵. منصور نژاد، محمد، «نظام اسلامی و حریم خصوصی شهروندان»، حکومت اسلامی ۴۴، ش. ۱۲ (۱ تیر ۱۳۸۶): ۱۴۰-۶۴.
۱۰۶. موسی زاده، ابراهیم، مصطفی زاده، فهیم، «نگاهی به مفهوم و مبانی حق بر حریم خصوصی در نظام حقوقی عرفی»، دانش حقوق عمومی ۲، ش. ۱ (۱ دی ۱۳۹۱): ۴۵-۶۸.
۱۰۷. مهریزی، مهدی، «دولت دینی و حریم خصوصی (بازخوانی فرمان هشت ماده‌ای امام خمینی (ره))»، حکومت اسلامی ۱۲، ش. ۴ (۱ تیر ۱۳۷۸): ۴۵-۶۹.
۱۰۸. میرشکاری، عباس، «حریم حرم؛ مطالعه یک پرونده در زمینه حریم خصوصی و مسئولیت مدنی»، کانون ۱۲۶-۱۲۷، ش. ۵۳ (۱ اسفند ۱۳۹۰): ۱۵۷-۷۳.
۱۰۹. میرخشتی، فرشته، «حریم خصوصی بین همسران: عرصه تعاملات و تعارضات»، جامعه پژوهی فرهنگی ۱۰، ش. ۴ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۶۵-

۸۴.

۱۱۰. ساریخانی، عادل، «جایگاه شنود در نقض حریم خصوصی از منظر فقه و حقوق؛ تأملی بر کتاب «بررسی احکام فقهی و حقوقی استراق سمع»، نقد کتاب فقه و حقوق ۵، ش. ۲ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۲۹-۴۱.

۱۱۱. نمکدوست، حسن، «اخلاق حرفه‌ای، حریم خصوصی و حق دسترسی به اطلاعات»، رسانه ۶۶، ش. ۱۷ (۱ تیر ۱۳۸۵): ۱۹۷-۲۳۲.

۱۱۲. واعظی، مجتبی، علی پور، علی، «بررسی موازین حقوقی حاکم بر حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق ایران»، حقوق خصوصی ۱۷، ش. ۷ (۱ مهر ۱۳۸۹): ۱۳۳-۶۴.

۱۱۳. والی اصل، علیرضا، «حل تعارض میان دو اصل احترام به حریم خصوصی و اطلاع‌رسان»، اخلاق ۴۲، ش. ۵ (۱ دی ۱۳۹۴): ۲۲۱-۵۲.

۱۱۴. ولیزاده اوغانی، محمدباقر، «اصول و اندیشه‌های اخلاقی در ساختار فضایی خانه‌های سنتی ایران اسلامی نمونه مورد مطالعه حریم و حریم خصوصی»، پژوهش هنر دانشگاه هنر اصفهان ۷، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۳): ۴۷-۶۰.

۱۱۵. هاشمی، سید حامدحسین، «گستره مصلحت امنیت در تعارض با حریم خصوصی»، گفتمان فقه و اصول ۲، ش. ۲ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۹-۲۶.

۱۱۶. یزدانی، رحیم، محمدی، علی، مدیری، ناصر، «مروری بر امنیت،